

KRONOLOGIJA kinematografa na Kolodvorski ulici, današnjega mestnega kina KINODVOR

• Kino Ljubljanski dvor

1923

15. oktobra 1923 je v palači Ljubljanskega dvora na Kolodvorski ulici 39 potekala svečana otvoritev kina **Ljubljanski dvor**. Stavbo palače je projektiral arhitekt Josip Costaperaria, načrte za kinodvorano s 510 sedeži, vhodno avlo in notranjo opremo pa sta izvedla Fritz Schmidinger in Hinko Engelsberger. Izgradnja in ureditev kina Ljubljanski dvor predstavljata v času med obema vojnoma najbolj ambiciozno zastavljen arhitekturni projekt tega tipa, ki pa na žalost ni našel posnemovalcev. K izvedbi notranje opreme kinematografa sta bila poleg uveljavljenih podjetij povabljena tudi slikarja-kiparja Tone in France Kralj. Prvi upravnik kina je bil upokojeni major Julij Cesar. Na otvoritveni predstavi so predvajali film **Mladi Medardo** (*Der junge Medardus*, Mihály Kertész (Michael Curtiz), Avstrija, 1923).

1924

1. marca 1924 je prevzel kino v najem podjetnik **Peter Šumi** (sicer tudi solastnik kina Tivoli in kina Matica). Pod njegovim vodstvom je postal Ljubljanski dvor premierni elitni kinematograf s pestrim in zanimivim programom; ob ameriških so predvajali tudi neme umetnine evropskih avtorjev (A. Gance, F. Lang, F.W. Murnau ...). Filme so spremljali prvi slovenski filmski plakati, ki jih je v letih 1925–1928 oblikoval **Peter Kocjančič**. Danes je v NUK-u ohranjenih še 44 originalnih plakatov tega avtorja.

1926

Avgusta leta 1926 v kinu Ljubljanski dvor ob glavnem filmu zavrtijo tudi prvi film Metoda Badjure – **Odkritje spomenika kralja Petra I. v Kranju**. Metod Badjura je skupaj z ženo Milko deloval v prostoru kina nad levim vhodom, kjer sta imela tudi kopirni stroj.

1927

Palača Ljubljanski dvor je sredi julija 1927 prešla v last državnih železnic. Podjetnik Šumi je naslednje leto zamujal z najemnino; kljub prošnjam za zmanjšanje zneska mu niso ustregli in sodni postopki so se vlekli še več let.

1929

1. maja 1929 je dobil kino Ljubljanski dvor novega upravitelja: **Udruženje vojnih invalidov za ljubljansko in mariborsko oblast**, ki je prihodek od predstav namenjalo vojnim žrtvam. Otvoritveni film novega kina je bil **Princesa iz Odese** (*Mary Lou*, Friedrich Zelnik, Nemčija, 1928).

17. maja 1929 je bila v kinu Ljubljanski dvor slavnostna premiera filma **Erotikon** (*Erotikon*, Gustav Machatý, Češkoslovaška, 1929), katere se je udeležila tudi zvezda filma, slovenska igralka Ita Rina.

1930

28. januarja 1930 so Ljubljančani na posebni časnikarski projekciji filma **Moderni Faust** (Midstream, James Flood, ZDA, 1929) v kinu Ljubljanski dvor prvič slišali tako imenovani zvočni film. Premiera je bila »radi tehničnih zaprek« naslednji dan odpovedana. Kino je ob koncu januarja 1930 prevzela **Zveza kulturnih društev v**

Ljubljani, ki je imela že daljši čas v najemu tudi kino Matica in kino Ideal. Tako so bili vsi kinematografi pod upravo ZKD, prvi zvočni kino pa je konec februarja postal kino Matica.

27. aprila 1930 je predstavo filma **Sudanski lev** (**Tommy Atkins**, Norman Walker, VB, 1928) prekinil plamen, ker se je v operaterski kabini vnel filmski trak. Uničen je bil ves film ter poškodovan projektor, uradna komisija pa si je posledično ogledala tudi prostore drugih ljubljanskih kinogledališč.

1932

9. decembra je bila v Ljubljanskem dvoru slavnostna premiera filma **Triglavske strmine** (Ferdo Delak, 1932), drugega slovenskega celovečernega filma. Scenarij zanj je napisal pisatelj Janez Jalen.

- **Zvočni kino Dvor**

1933

Oktobra 1933 je Ljubljanski dvor, kot zadnji nemi kino v Ljubljani, postal zvočni kino Dvor. Prva predstava zvočnega filma je bila 7. oktobra 1933, na sporedu pa je bil film **Črna smrt** (**King of the Arena**, Alan James, ZDA, 1933). Kino so opremili z zvočno aparaturo nemškega izvora. Ob tem vstopnic niso podražili, saj je bila želja uprave kina, da bi širšemu krogu občinstva omogočili redno obiskovanje predstav.

- **Kino Sloga**

1935

Aprila 1935 so Jugoslovanske državne železnice, Direkcija Ljubljana, objavile natečaj za oddajo prostorov kina. Med tremi ponudniki je bilo izbrano **Narodno železniško glasbeno društvo Sloga**, ki je takoj začelo s prenovo kina (preslikane stene in strop, prenova projekcijske kabine, nova projektorja).

14. septembra 1935 je bila otvoritev novega kina z opereto **Fraskita** (**Frasquita**, Karel Lamač, Avstrija, 1934). Kino, ki se je preimenoval v kino Sloga, je predstavljal vir dohodkov tudi za ostale dejavnosti društva. V kinu so bile prvič matinejske predstave, pred filmi so predvajali Ufine in Foxove zvočne žurnale, razživela pa se je tudi prireditvena dejavnost.

1941

Na začetku leta 1941 so s pomembnejšo prenovo prestavili steno, ki je nosila projekcijsko platno, v ozadje odra ter tako pridobili 54 novih sedežev. Pri tem je bilo treba umakniti tudi leseni oder pred odsko odprtino, ki je z zvočnim filmom izgubila nekdanji pomen. Julija 1941 je bil kino zaprt zaradi postavitve nove zvočne aparature in projektorja Victoria VII (Cinemeccanica, Milano).

1942

Marca 1942 je bilo ustanovljeno *N.U.D. Dopolavoro železničarjev Ljubljanske pokrajine*, ki je prevzelo v upravo glasbeno društvo železničarjev »Sloga«, s tem pa tudi kino Sloga. Preuredili so lokal, nudili brezplačna mesta za vojake ter posebne brezplačne predstave za »oborožene sile«. V času italijanske okupacije je bil v kinu uveden tudi t. i. *poljuben vstop k predstavam* med 14.15 uro in 20.15 uro. Predstave so tako potekale neprekinjeno. Cene vstopnic so bile razdeljene v tri razrede; najdražje so bile vstopnice na balkonu (v tem obdobju je bil balkon tudi v predelavi). Ta čas opisuje Lojze Kovačič v knjigi *Prišleki I in II* (str. 239): »V kinu Sloga so od desete ure dopoldan do osmih zvečer vrteli filme ... po dva skupaj; štiri ure ... ko si prišel na sredo prvega, si ga gledal do konca, nato celega drugega in še začetek prvega ... in potem si odšel ven. Italijani so sedeli z rajdo žensk v ozki dvorani ... Objemali so se, se stiskali ... razni glasovi, cmoki, šumi oblek so med predstavo prihajali iz senc stisnjenih dvojic ... V nekaterih ložah, ki so bile zmeraj razprodane, ni bilo videti niti ene glave znad opaža. Tam so se menda oficirji ljubili z ženskami kar na stolah ...«

1943

Septembra 1943 je po odhodu Italijanov **Narodno železniško glasbeno društvo »Sloga«** znova prevzelo v upravljanje kino Sloga. Končale so se neprekinjene predstave in kot v vseh ljubljanskih kinematografih so predvajali le še nemške filme s slovenskimi podnapisi.

Novembra 1943 je sledila nova prenova kina pod vodstvom Franja Podbregarja, predsednika Društva »Sloga«, in dolgoletnega upravnika kina Josipa Furlana. Dvorano so očistili in prenovili, preuredili preddverje, postavili novo blagajno in prestavili bife. Zazidali so prejšnji vhod in odprli nova vrata v poslopje. V čakalnici, nad vhodom v parter, so namestili optično napravo, na kateri so zamudniki lahko videli, koliko filma je že preteklo. S tem so se na blagajni želeli izogniti vprašanjem obiskovalcev, kdaj se je film začel oz. kdaj se bo končal.

1946

Februarja 1946 je kino Sloga skupaj s pripadajočim inventarjem in osebjem prevzelo državno podjetje – *Filmsko podjetje FLRJ, direkcija za Slovenijo*. Od septembra dalje je kino deloval v okrilju **Podjetja za razdeljevanje filmov**, ki ga je po treh mesecih predalo **Mestnemu ljudskemu odboru v Ljubljani**, ta pa državnemu podjetju (**Kinematografsko podjetje MLO**), katerega ravnatelj je postal Karlo Grahek. Do konca štiridesetih let so na programu prevladovali sovjetski filmi, pozneje pa so na spored znova uvrstili ameriške in evropske filme.

1956

Julija 1956 je bila podpisana najemna pogodba z Železniškim transportnim podjetjem Ljubljana in kino je dokončno prevzelo **Kinematografsko podjetje Ljubljana**. Dvorana je bila v slabem stanju, na programu pa so bili predvsem kavbojski filmi in kriminalke. Leta 1956 si je filme v kinu Sloga ogledalo 782.000 gledalcev, kar je najvišji znan podatek o obisku v tem kinu. Obisk je nato začel postopoma upadati.

1960

Novembra 1960 so izvedli zasilno prenovo platna za filme cinemascopejskega formata. 29. novembra je bil sporedu prvi film v cinemaskopu **Signali nad mestom** (**Signali nad gradom**, Živorad (Žika) Mitrovič, 1960). Platno se je obdržalo do leta 1961.

1962

Pred predstavo se je na platnu prvič pojavilo ime operaterja, ki je predvajal film.

1964

Septembra 1964 je sledila manjša prenova dvorane. Število sedežev so zmanjšali s 579 na 471, položili so nova tla in namestili nove stole, med katerimi je bilo tudi nekaj oblazinjenih. V čakalnico so namestili glasbene omare (džubokse).

1966

Maja 1966 je bil na sporedu danski film **Kozel v raj** (**Det tossede paradis**, Gabriel Axel, Danska, 1962), ki je pomembno vplival na žanrsko orientacijo kina. Ogledalo si ga je 56.084 obiskovalcev; zaostal je le za najbolj gledanim filmom tega leta **Moje pesmi, moje sanje** (**The Sound of Music**, Robert Wise, ZDA, 1965). Kino se je počasi začel preoblikovati v erotični kino – prvi na območju tedanje države. Leta 1972 je bil najbolj gledan film v Ljubljani **Mazurka v postelji** (**Mazurka på sengekanten**, John Hilbard, 1970), v letu 1977 pa nemški erotični film **Grške smokvice** (**Griechische Feigen**, Sigi Götz, 1977).

1971

Pomemben člen nekdanje repertoarne politike je bila tudi cenzurna komisija. Ta je vztrajno zavračala slovenski film **Maškarada** (Boštjan Hladnik, 1971) in dovolila predvajanje šele tretji, »prečiščeni« verziji, s pripisom: »Ni za otroke!« Izvirna necenzurirana verzija režiserja Boštjana Hladnika je bila premierno prikazana ob koncu leta 1982 (dvanajst let po nastanku) v kinu Sloga.

1980

Leta 1980 je bila podpisana dokončna pogodba o najemu kina med JŽ-ZŽTP Ljubljana in Kinematografi Ljubljana.

1981

Septembra se je začela obširna, osemmesečna prenova kina. Število sedežev so zmanjšali s 469 na 294; zmanjšali so tudi balkon in tako razširili projekcijsko kabino, namestili nove kinoprojektorje znamke Meopta in povečali platno za predvajanje filmov v cinemaskopski tehniki. Prestavljena je bila tudi blagajna v preddverju, stenske poslikave Toneta Kralja pa so bile odkrite in restavrirane.

1982

Konec maja 1982 je bil predvajan otvoritveni film prenovljenega kina, kanadski dokumentarec **Svet slačenja** (**Mondo Strip**, Anthony Kay, Kanada, 1980).

1983

Film **Cesarstvo čutil** (**Ai no corrida**, Nagisha Oshima, J/F, 1976) je leta 1983 postal najbolj gledan v Ljubljani: 60.454 obiskovalcev v 61-ih dneh predvajanja.

1986

Strasti (**In Love**, Chuck Vincent, ZDA, 1983), prvi trdoerotični naslov v Ljubljani, si je ogledalo 101.624 gledalcev. Film je tako postal eden največjih fenomenov v zgodovini ljubljanske kinematografije. Na programu je bil 120 dni oziroma štiri mesece, dnevne predstave so bile razprodane v eni uri.

1987

Oktobra 1987 so pričeli z rednim video programom erotičnih in predvsem trdoerotičnih filmov ter uvedli nočne predstave ob 23. uri – t. i. *enajste predstave*.

• Kino Dvor

1992

Kino Sloga, ki je obdržal to ime kar 57 let, so 8. junija 1992 zaprli. Sledila je manjša prenova in 19. junija odprtje novega repriznega kina **Dvor** s filmom **Gimnazijci atomskih ravníc** (**Class of Nuke'High**, Richard W. Hines, Samuel Weil, ZDA, 1986).

1999

Leta 1999 je kinodvorana prešla v last Mestne občine Ljubljana, kjer so sprva premišljevali o njeni namembnosti. Razmišljali so, da bi jo spremenili v gledališče ali plesno dvorano, vendar je bila najbolj verjetna možnost, da (p)ostane (art) kinematograf, kar se je pozneje tudi zgodilo.

2001

Ob odprtju prvega multipleksa na obrobju Ljubljane so začeli dvorane v središču mesta postopoma zapirati. 6. junija je bila zadnja predstava tudi v kinu Dvor, kot zadnji je bil na sporedu film **Malena** (**Malèna**, Giuseppe Tornatore, ITA/ZDA, 2000). Ljubljanski kinematografi so kino dokončno zaprli.

• Kinodvor

2002

Prizadevanja takratnega direktorja Slovenske kinoteke Silvana Furlana so obrodila dogovor med Mestno občino Ljubljana, Ministrstvom za kulturo RS in Kinoteko o prenovi in ponovnem odprtju kina Dvor kot kinematografa, namenjenega prikazovanju sodobnega umetniškega filma.

28. februarja 2002 je Kinoteka izdelala študijo *Pregledana in dopolnjena Idejna zasnova – projektna naloga za realizacijo vzpostavitve umetniškega kina »Kino Ljubljanski dvor«*, ki je vsebovala finančni in terminski načrt realizacije projekta »Kino Ljubljanski dvor«.

22. marca 2002 sta Mestna občina Ljubljana in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije podpisala *Dogovor o vzpostavitvi umetniškega kina "Kino Ljubljanski dvor"*. Dogovorjeno je bilo, da bo MOL financirala obnovo stavbe, Ministrstvo za kulturo pa bo krilo stroške nabave potrebne opreme.

19. aprila 2002 je prostore kina prevzela **Slovenska kinoteka**, ki se je obvezala, da bo realizirala vzpostavitev novega umetniškega kina. V letu in pol je bila izvedena doslej najobsežnejša prenova, ki je ohranila osnovne gabarite prvotne arhitekture in predstavlja vzorčni primer podobe kina kot hrama kulture.

V akciji *Na svojem stolu* je skoraj 200 ljubiteljev filma plačalo 'svoje' kino stole, s čimer se je finančna konstrukcija projekta uspešno zaključila. Cena stola je bila 39.000 tolarjev.

Vodstvo Kinodvora se je odločilo prostore kina poimenovati po prezgodaj umrlih cineastih. Prenovljena dvorana z 201 sedežem je dobila ime po mladem režiserju Žarku Lužniku, nadarjenem avtorju, ki je s kratkimi filmi zaznamoval slovensko kinematografijo na prehodu iz sedemdesetih v osemdeseta leta.

2003

Obnovljeni Kinodvor je odprl vrata na predvečer 80. obletnice prve otvoritve s slavnostnima premierama filmov **Gerry** (Gus van Sant, USA, 2002) in **Peterka: leto odločitve** (Vlado Škafar, Slovenija, 2003), in sicer 14. in 15. oktobra 2003. Kinoteka in Kinodvor sta imela ključno vlogo tudi pri vzpostavljanju art kino mreže v Sloveniji.

2008

1. aprila 2008 se je takratno novo vodstvo Slovenske kinoteke odločilo vrata Kinodvora zapreti in kino je tako za nekaj časa prenehal z delovanjem.

• Mestni kino Kinodvor

2008

26. maja 2008 je Mestna občina Ljubljana ustanovila javni zavod Kinodvor.

1. oktobra 2008 je potekala otvoritev novega kinematografa, mestnega kina Kinodvor, s premiero filma **Bančni rop** (**The Bank Job**, Roger Donaldson, Velika Britanija / ZDA, 2008). Gre za nov tip kina – 'event cinema', ki namenja velik poudarek izkušnji obiska filmske predstave, podprti s posebnimi dogodki.

2010

Novembra 2010 je Kinodvor na konferenci mednarodnega kinematografskega združenja Europa Cinemas, ki povezuje 1170 kinematografov po vsem svetu, v Parizu prejel **nagrado Europa Cinemas za najboljši program za otroke in mlade 2010**. Istega dne je sledilo še eno prijetno presenečenje, ko je uredništvo Vikenda ekipi Kinodvora podelilo **gong ustvarjalnosti** za leto 2010.

2011

Novembra 2011 je Kinodvor kot prvi nekomercialni kinematograf v Sloveniji postal **digitalni kino** in stopil v korak s tehnološkim napredkom, ki narekuje tudi smernice sodobne kinematografije. Prvi film, predvajan z novim digitalnim projektorjem, je bil **Norveški gozd** (**Norwei no mori**, Tran Anh Hung, Japonska, 2010); prikazan je bil v okviru 22. Ljubljanskega mednarodnega filmskega festivala.

Gradivo zbrali:

Kinodvor: Klemen Žun, Nika Gričar

Kinoteka: Lilijana Nedič, Špela Čížman

Viri

Arhiv Slovenskih železnic

Zgodovinski arhiv Ljubljana

Digitalna knjižnica Slovenije (DLIB) – časniki Slovenec, Jutro, Slovenski narod in drugi ...

Slovenska Kinoteka

Časopisi: Delo, Nedeljski dnevnik in (Ljubljanski) Dnevnik

Revije: Antena, Stop, Tedenska Tribuna, Naš kino, Mladina in druge ...

